

TÜRKÇE, BİLİM VE FELSEFE ÜZERİNE

24 Aralık 2014 günü Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda düzenlenen 49'uncu TÜBİTAK Bilim, Özel ve Teşvik Ödülleri töreninde konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeminde Osmanlı Türkçesi ile ilgili tartışmalar yer almış. 1928 yılında gerçekleşen Harf Devrimi'ne gönderme yapan Erdoğan, "*En büyük sıkıntılardan birini de maalesef dilde yaşadık. Bizim bilime son derece müsait dilimiz varken, bir gece yattık, sabah kalktık baktık ki o dil yok*" demiş. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın açıklamasına göre, "şu anda Türkçe'nin mevcut kelime hazinesiyle bilim ve felsefe de yapılamaz"mış.

Bu açıklama, şaşkınlık duygularıyla öfkeli tepkiler arasında dalga dalga yayılıp gitti. Kimisi gündemi değiştirmeye çalışıyor dedi, kimisi medrese eğitime ve Arapça harflere geri dönüş için basamak oluşturuluyor açıklamasını yaptı. Nedenleri ne olursa olsun, bu söylem, dünya ekonomi politiğine ve kültür ortamına egemen görünen emperyalist çevrelerin ve Şarkiyatçı eğilimlerin bir başarısı olarak da değerlendirilmelidir. Cumhurbaşkanı'ndan önce, bilim ve edebiyat adına konuştuğunu sanan nice aydınının benzer açıklamaları olmuştu.

Öncelikle tartışılması gereken yazdığımız, konuştuğumuz dil ile düşünce biçimlerimiz arasındaki ilişki ve dilimiz tarihindeki süreç olmalıdır. Tayyip Erdoğan'ın son günlerde ateşli bir şekilde savunmaya başladığı ve geri getirilmesi için uğraş verdiği Osmanlıca'nın devlet dili olduğu yıllarda halkın yüzde doksanından fazlasının okuryazar olmadığı, sanat ve edebiyat adına ülke kültürüne damga vurmuş Divan Edebiyatı'nın yalnızca özel eğitim almış bir avuç kişi tarafından anlaşılabilirdiği, halk çoğunluğunun kendi yaşamına anlam verirken kendi konuşma dilinin dar sınırları içinde yaşadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

Cumhuriyet yönetimi tarafından Latin harflerinin kabulü, Anadolu'da farklı dil kullanan halklar ve azınlıklar da göz önüne alındığında, en yaygın konuşulan dil olan Türkçe'nin resmi dil olarak benimsenmesi, arkasından açılan millet mektepleri, onu izleyen eğitim kursları, Köy Enstitüleri girişimleriyle kırklı yıllardan sonra okuryazarlık oranının kısa bir zaman içinde yüzde ellinin üzerine çıkabildiği, yüzlerce yıldır karanlıkta bırakılmış, hatta görmezden gelinmiş, yadsınmış halk kültürüne ait öğelerin ülkemiz kültürünün bir parçası olarak sanat ve edebiyat alanında da iletişim ortamına katıldığı, toplumsal ve genel bir aydınlanmanın uç verdiği, halkın kendi yaşamına farklı bir gözle bakmaya başladığı, seçme, seçilme hakkına sahip bir birey olma bilincine de böylece kavuştuğu hiç unutulmamalıdır.

Bugün iktidar partisi kendi politikasını ülke çapında yayarken, kitleleri arkasına takarken de Türkçeyi kullanmakta, o partiye oy veren seçmenler de o politikaya kendi dilleriyle katılmakta, oy verirken de Türkçe okumaktadırlar.

Türkçe'yle bilim ve felsefe yapılıp yapılmayacağını merak etmeye gerek bile yoktur. Türkçe'nin de özgür ve özerk alanlarda kullanım hakkı bulduğunda birçok gelişmiş ülke dili gibi bilim ve felsefeye uygun olabileceğinin en somut örneği ülkemiz hastanelerine sağlık için başvuran yabancı ülke yurttaşı sayısı, uluslararası alanda ad yapmış bilim adamlarımızın, edebiyatçılarımızın varlığıdır... Cumhuriyet öncesi ile sonrası arasında eğitim ve kültür yaşamı, üniversitelerin düzeyi ile ilgili yapılacak küçücük bir araştırma bile bu konuda yeterli aydınlanmayı sağlayacaktır.

Cumhurbaşkanı'nın bu son açıklamasıyla iktidar politikalarının söylemiyle uygulaması arasında yaşanan terslikler de kendi rekorunu kırmaya doğru yol almaktadır. Türkçe'nin felsefe yapmaya uygun olmadığı hükmünü okuyan erk, on binlerce felsefe öğretmenini atama beklerken göz yaşları içinde tutmayı da hüner sayıyor olmalıdır. Bilimden yanaymış gibi görünürken öğretmen atamalarında din kültürü ve ahlâk dersi öğretmenlerinin baş sırada yer alması, değişik bilim dallarında atama bekleyen yüzbinlerce öğretmenin varlığı da açıklamayı yapanın konuya ilişkin içtenliğini yansıtıyor olmalıdır!

Filistin asıllı bir Hıristiyan olan ve onlarca yıl ABD üniversitelerinde öğretim üyesi olarak görev yapan Edward Said'in Müslüman Doğu üzerindeki emperyalist kültür politikalarının ipliğini pazara çıkardığı Şarkiyatçılık adlı başyapıt bugünlere nasıl geldiğini adım adım açıklayan örneklerle doludur. Şarkiyatçılar hem Batı hem Doğu toplumunda öylesine etkili olmuşlardır ki, birçok Müslüman ülke aydını kendi dili karşısında afallayıp kalmıştır. Kendisi de Arap olan ve "klinik ve toplumsal psikoloji eğitimi görmüş bir psikolog" olarak tanıtılan A. Shouby, Arap Dilinin Arap Psikolojisi Üzerine Etkisi adlı denemesinde Arapça'nın insan psikolojisi üzerindeki tehlikelerinden söz edebilmektedir! (E. Said, Şarkiyatçılık, s 334)

Buyursun Cumhurbaşkanımız, bilim adamı geçinen bu Arap psikoloğa bir kulak versin.

Bizim ülkemizde de Cumhurbaşkanı'ndan çok önce kendisini aydın sanan birilerinin kendi dili konusunda benzer açıklamaları olmuştu.

Hasan Bülent Kahraman adlı, televizyon ekranlarında da sıkça arzi endam eden bir üniversite profesörü, *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri* adlı yapıtında Doğu diline, kültürüne ve imgelem dünyasına yaklaşırken önemli saptamalar yapar. "*Gene de, en can alıcı husus olarak dilin o çok bilinen 'kısırlığını' vurgulayalım. Yalnız, sorun onunla bitmiyor; başlıyor. Çünkü,*

yazarın görevi, dilin sınırlarını aşmaktır. (...) Dille, düşünce arasındaki kopmaz ilişki anımsanırsa, düşünce üretme geleneğine sahip bulunmayan bir toplumun dil çıkmazı (altını biz çizdik) ve vice versa anlaşılır. Bu yok edici tırmanma eğitim sistemiyle de desteklenmektedir.” (H. B. Kahraman, Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri, önsöz, Haziran 2002, s XVII)

Doğu imgelem sistemini eleştiren bu makaledeki ana hedeflerden birisi de “tekci” bulunduğu “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür ve eğitim politikaları olarak görülebilir...

“Düşünce üretme geleneğine sahip bulunmayan bir toplumun dili” nasıl olabilir, bilemiyoruz? Böyle bir dil olsa olsa, hayvanlara ait kimi ses ve işaretlerden oluşmuş bir dil olabilir diyese geliyor insanın. İnsana ait dil, her zaman, toplumsal iletişim içerisinde canlı olarak düşünceyle içli dışlı üreyen, çoğalan, anlam kazanan bir yapıya sahiptir. Kahraman’ın da kendi deyimiyle, “dille düşünce arasındaki kopmaz ilişki”, düşünce üretmeyen bir toplumda kopmaz mı?

H. B. Kahraman’ın “düşünce üretmeyen dil” tanımı kaynağında kendisine ait değildir; ünlü Şarkiyatçı dilbilimci Ernst Renan’ın tezlerinin ana dayanağıdır.

Ölü Doğu dilleri üzerine araştırma yapan Batılı dilbilimciler ve filologlar, rasyonel düşüncenin dil alanına uzanmış temsilcileridir.

Şarkiyatçı dilbilimciler, günümüzün monolojik söylem sahibi rahipleri gibi çalışmışlardır. “İlk filologlar ve ilk dilbilimciler her zaman ve her yerde rahiplerdi. Kutsal yazıları ya da sözlü geleneği, sıradan halk açısından şu ya da bu ölçüde yabancı ve kavranılmaz bir ulusa tarihte rastlanmamıştır. Kutsal sözcüklerin gizeminin şifresini çözmek rahip filologlardan beklenen görevlerdi.” (V. N. Voloşinov, Marksizm ve Dil Felsefesi, s 130)

Şarkiyatçı düşüncenin hedefi, halk çoğunluğunun karanlıkta kaldığı, seçkin bir azınlığın yeryüzü egemenliğini alkışlayıp dua ettiği bir karanlık ortaçağa geri dönüştür...

Dilde arılaşma çabalarının ve “Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür Eğitim Politikaları”na aydınlarımızın hangi öngörülerle baktıklarının örneklenebilmesi açısından, Ali Galip Yener’in Virgül dergisi Kasım 2006 tarihli 101. sayısındaki bir yazısını değerlendirmek yerinde olacak. Yener, “Mavi Anadoluçuluk çıkmazı” başlıklı yazısında Sabahattin Eyüboğlu’nun bir söylemini “Etnosantrik milliyetçiliğin (Türkçülüğün) bu daha yumuşak, hoşgörülü, seçkin versiyonu, gerçekte ötekini yok sayan, baskıcı tutumun kendini gizleyen bir türevi” olarak tanımlar... “Arapça kelimelerin Türkçe karşılıkları konusunda ise denemeci, ‘Atatürk’ün sağlığında oturum yerine in’ikad demeye yürek isterdi derken, ‘halk için halka rağmen’ deyişinde özetlenen, dil konusundaki Kemalist tepeden inme tutumu şöyle savunur:

‘İşin gerçeği şu değil mi? Oturum sözü demokrasiye uygun bir Türkçe politikasının, zorla da olsa doğurduğu, in’ikad sözü ise bir politika Türkçesi’nin, hürriyet adına da olsa hortlattığı bir sözdür. Türkçe politikasına karşı politika Türkçesi’ –S. Eyüboğlu, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler, Cem Yayınevi, 1997, s 376-“ (Ali Galip Yener, Mavi Anadoluculuk çıkmazı, Virgül dergisi, Kasım 2006, sayı 101, s 58)

Sabahattin Eyüboğlu’nun in’ikad sözcüğünün “politika Türkçesi ile hürriyet adına” dile girmiş olduğu saptamasının ironik bir yaklaşım olduğu ortada... Hangi “hürriyet”tir bu? Ali Galip Yener, “in’ikad” sözcüğünün dilimize girmiş olmasında etken olmuş Osmanlı politikası için “tepeden inmece” değil de, “demokrat”, “halkçı” bir kültür politikasıdır diyebilir mi? Kimden almıştır dilinde bu sözcüğü kullanma iznini Osmanoğlu? Yozlaşmayla birlikte, yüzlerce yıldır konuştuğu dilden, Türkçe’den “reaya dili” olarak söz eden, bir tür küçümseme, aşağılama ile andığı halk yığınlarından mı?

Atatürk’ün sağlığında kullanılmasını istediği “oturum” sözcüğü mü yakışmaktadır Türkçe’ye, “in’ikad” mı? Hangi sözcük Türkçe’nin üreme yollarına uygundur, dili ve kültürü zenginleştirmenin, ayrıca toplumsal iletişim içinde daha kolay ve anlaşılır bir biçimde kullanılmanın olanaklarını taşımaktadır?

Dil konusuna biraz girmişken, Atatürk’ün kendisi tarafından yazılmış Geometri kitabına değinmekte yarar var. Dilbilim uzmanı Agop Dilaçar’a aldırıldığı Fransızca geometri kitaplarından yararlanarak Atatürk’ün kendisi yazmıştır kitabı... Bu kitapta kullanılan birçok sözcük Atatürk’ün kendisi tarafından “üretmiş”: “Boyut, uzay, yüzey, düzey, çap, yarıçap, kesek, kesik, yay, çember, teğet, açıortay, içters açı, dışters açı, taban, eğik, kırık, çekül, yatay, dikey, düşey, yöndeş, konum, üçgen, dörtgen, beşgen, köşegen, eşkenar, ikizkenar, paralelkenar, yanal, yamuk, artı, eksi, çarpı, bölü, eşit, toplam, oran, orantı, türev, alan, varsayı, gerekçe...” (Cumhuriyet gazetesi Bilim Teknoloji eki, 11 Temmuz 2008 Cuma) Tamamı Türkçe’nin köken ve üreme yollarına uygun düşmüş ve kısa zamanda toplum tarafından benimsenebilmiş bu sözcüklerin yerine kitabın yazıldığı 1937 yılına kadar kullanılagelmiş Arapça ve Farsça sözcükleri sıralayacak olsak, bugün için gülünç ve anlaşılmaz olacak bir tablo ortaya çıkacaktır. Atatürk tarafından “üretmiş” anılan sözcüklerin Türkiye Cumhuriyeti’ne kültür ve bilim gelişmesi açısından nasıl bir etkisi olmuştur? Bu sözcüklerin kullanılmış olması “darbecilik”, “tepeden inmecilik”, “bir gecede dilsiz kalmak” olarak mı değerlendirilecektir? Yerine Arapça ve Farsça olanların kullanılması, daha “gelenekçi” ve “demokratik” bir tutum mu olacaktı? Halkın bir konuşma dili olmadığı için kullanamayacağı Osmanlıca ile mi bilim ve felsefe yapılacaktı?

Dilimiz dile gelse de kendisini savunabilseydi keşke...

(Ayrıntılı bilgi için Alper Akçam – Anadolu Rönesansı; Dilin Dilsizliği, Eleştirinin Densizliği – bölümüne bakılabilir. Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları 0 232 2565262)

26 Aralık 2014, Alper AKÇAM